

ירדן חרב, שקט כמו חלום / חצב ברק תש"ע

הבנה והבעה

1. הכותב משלב במאמר את עדותו של הקצין האמריקני, ויליאם לינטש :
 - א. **כדי לחזק את הטענה שמצבו של נהר הירדן הורע בשנים האחרונות.**
 - ב. כדי להשוות את רוחבו של נהר הירדן לרוחבם של רחובות בארצות הברית.
 - ג. כדי להוכיח את העובדה שהירדן הדרומי היה אפוף הוד קדומים.
 - ד. כדי להדגיש שנהר הירדן היה ונשאר נהר שופע ובעל זרימה חזקה.

 2. א. **ממצאי המחקר של ארגון "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון" :**
 - (1) בנהר הירדן זורמים בשנים האחרונות כ-30 מיליון מ"ק מים בשנה לעומת 1.3 מיליארד שזרמו בו בעבר. כ-98% מן המים הטבעיים הוטו כדי לספק את צרכי האדם במדינות האזור. המים שנותרו בירדן הדרומי מורכבים משפכים לא מטוהרים או ממים מלוחים.
 - (2) הסכרים שהוקמו על נהר הירמוך שהזין את הירדן, חסמו את זרימתו אל הירדן הדרומי, וגרמו לירידה בכמות המים בנהר, כתוצאה מכך נעלמו רבים ממיני החי והצומח.
 - ב. **אזהרת החוקרים :** אם לא יפעלו להצלת הירדן, עלול הנהר להתייבש ולהפוך לתעלה מתה מבחינה אקולוגית.
 - ג. **המלצות הארגון :** לנקוט פעולות חירום לשיקום החלק הדרומי של הנהר ולהזרים אליו מחדש מים ממקורות טבעיים.
-
3. א. הפעולות שיביאו לחיסכון הגדול ביותר במים בכל אחד מן המקומות הבאים :
 - בישראל -** צמצום הצריכה הביתית, שימוש חוזר במים וצמצום השקיית גינות.
 - בירדן -** הקטנת דליפות מצנרת המים, איסוף מי גשם, כיסוי מאגרי מים וטיהור שפכים.
 - ברשות הפלסטינית -** הקטנת דליפות מצנרת המים, איסוף מי גשם, כיסוי מאגרי מים וטיהור שפכים.
 - ב. **שאלת הערכה וביקורת**

לדעתי, צודקים החוקרים הסבורים כי הזרמת מים נוספת לנהר הירדן היא מעשית. אמנם ישראל, ירדן והרשות הפלסטינית, סובלות ממצוקת מים קשה; אך על פי

הטבלה, ישראל, ירדן והרשות הפלסטינית יכולות לנקוט אמצעים שיביאו לחיסכון של כ- 560 מ"ק: ברשות הפלסטינית ובירדן יפעלו להקטנת דליפות מצנרת המים, לאיסוף מי גשם, לכיסוי מאגרי מים ולטיהור שפכים; ואילו בישראל יעשו שימוש חוזר במים, יפעלו לצמצום הצריכה הביתית, ויצמצמו את השקיית הגינות. פעולות אלו יביאו לחיסכון רב ויאפשרו הזרמת מים טבעיים לירדן לצורך שיקומו.

ב. שאלת הערכה וביקורת

צודקים הטוענים כי אין זה מוצדק לפנות אל הציבור בבקשה לחסוך במים, בלי התחייבות של הרשויות לטפל בנושא. אמנם על פי הטבלה, ניתן ללמוד כי הציבור יכול לתרום לחיסכון במים על ידי צמצום הצריכה הביתית וצמצום בהשקיית הגינות, אך גם לרשויות יש יכולת לחסוך במים באמצעות תיקון דליפות, כיסוי מאגרי מים, התפלת מים וטיהור שפכים. אם הרשויות תעשינה את המוטל עליהן, יהיה נכון לדרוש גם מהציבור לתת את חלקו.

4. א. לשיפור מצבו הקשה של הירדן הדרומי החלה רשות המים בעבודות להקמת מכון לטיהור השפכים מדרום לכינרת.
- ב. ארגון "ידידי כדור הארץ" מסתייג מפעולתה של רשות המים כי בארגון חוששים שהמים המטוהרים יועברו לשימוש חקלאי, ולא יוזרמו לנהר הירדן הדרומי; וכך תישלל מן הנהר גם כמות המים הזעומה שעדיין נותרה בו.
- ג. תגובתה של רשות המים על ההסתייגות היא הבטחה שמצבו של הירדן לא יורע גם לאחר שיוקם מתקן טיהור השפכים.

5. פסקה א מסתיימת בשאלה: "האם שיקומו של נהר הירדן הדרומי עדיין אפשרי?" התשובה במאמר על שאלה זו:

- א. לפי בדיקות כלכליות, שינוי המדיניות יחמיר את הפגיעה בנהר.
- ב. **שינוי במדיניות הניהול של משאבי המים יאפשר את שיקום הנהר.**
- ג. שיקום הנהר תלוי בשימוש יעיל במים להשקיית שטחים חקלאיים.
- ד. מי הירדן ויובליו הוטו על ידי מדינות האזור, לכן אין סיכוי לשקמו.

6. א.

תפקיד המירכאות	הצירוף
ציטוט	"זרם ארוך בעל עוצמה גדולה" (שורה 17)
שם הארגון	"ידידי כדור הארץ - המזרח התיכון" (שורה 22)

ב.

המאזכר מתייחס ל	הציטוט
נהר הירדן	("הסופר מרק טוויין... התייחס אליו בביטול" (שורות 14-15)
מקרה שהמים המטוהרים יועברו לשימוש חקלאי, ולא יוזרמו לנהר הירדן הדרומי.	"כך תישלל מן הנהר האומלל גם כמות המים הזעומה שעדיין נותרה בו כיום" (שורות 53-54)

7.

סיכום בורר : הבעיה העיקרית שהמאמר עוסק בה וההצעות לפתרונה. במאמר "ירדן חרב, שקט כמו חלום" מעלה צפריר רינת את בעיית מצבו העגום של נהר הירדן. לדבריה, בשנים האחרונות פחתה מאוד כמות המים בנהר הירדן מאחר שמדינות האזור השתמשו בהם לצורכיהן. המים שנותרו בירדן הדרומי מורכבים משפכים לא מטוהרים או ממים מלוחים. על פי החוקרים שהכותבת מצטטת במאמר, קיים חשש שהנהר יתייבש ויהפוך לתעלה מתה מבחינה אקולוגית. כדי לפתור את הבעיה יש להזרים מחדש לחלק הדרומי של הנהר מים ממקורות טבעיים. הציבור במדינות האזור יצמצם את הצריכה בכל דרך אפשרית ויתרום בכך את חלקו לחיסכון במים. גם הרשויות במדינות האזור יתרמו את חלקם לחיסכון באמצעות מניעת הפסד של מים בכל דרך אפשרית, כמו: איסוף מי גשם, כיסוי מאגרי מים, וכד'. פעולות אלו יביאו לחיסכון רב ויאפשרו הזרמת מים טבעיים לירדן לצורך שיקומו.

8.

ההגדרה למילה "אפיק" המתאימה למאמר : **קרקעית הנחל שמימיו זורמים בה.**

מילון רב מילים	מילון אבן שושן	מילון רב מילים
מקור המילה	אוגריתית וסורית	לא מציין את מקור המילה
מקור הדוגמאות	מקרא ועברית חדשה	העברית החדשה

ג. בחוברת של המתנ"ס התפרסמה מודעה זו: "בקרוב ייפתח חוג חדש לציור ולפיסול. החוג יפתח בפני התלמידים **אפיקים** חדשים ללמידה ולהתנסות".

(1) המשמעות המתאימה למילה "**אפיקים**" במודעה היא **מסלול, כיוון**.

(2) משמעות המילה **אפיקים** במודעה היא משמעות מושאלת, מטפורית; ואילו המשמעות במאמר היא מוחשית. המשמעות של המילה אפיק התרחבה והועברה לשדה סמנטי אחר.

9. זוגות המילים שיש בהם יחס של ניגודיות:

א. מים מלוחים - מי שפכים

ב. זיהום - טיהור

ג. בזבז - חיסכון

ד. הידלדל - הצטמק

ה. נהר חרב - נהר שופע

10. כשמתקרבים לאפיק הנהר "**המציאות טופחת על הפנים**" (שורות 7-8)

משמעות הביטוי "טופחת על הפנים"

(1) מעוותת את הפנים.

(2) מתבררת כנכונה.

(3) מוכיחה את ההפך.

(4) מסתירה את האמת.

ב. "הכשרת האתר תיעשה בד בבד עם הפעולות לשיקום הירדן" (שורות 75 - 76)

משמעות הצירוף "**בד בבד**"

(1) יחד

(2) בין

(3) לפני

(4) למרות

11. המשפטים שמתאים לשבץ בהם את המילה הַטְיָה :
- א. **בשיעור לשון המורה לימדה אותנו הַטְיָה של פעלים.**
- ב. השינוי בלוח הזמנים של הרכבות גרם ל _____ של הנוסעים.
- ג. מומחים טוענים שעקב המצב הקשה של משק המים נדרשת _____ של מדיניות חדשה.
- ד. **הַטְיָה של מי הנהר תפגע בצמחייה.**

12. **שם המספר**
- א. בחירת המספר הנכון
- (1) בירדן זורמים כיום מים בכמות המהווה כ- **שני אחוזים** / **שני אחוז** מכמות המים שזרמה בו בעבר.
- (2) אם לא יזרימו מים לנהר הירדן, יתייבש החלק הדרומי שלו עד שנת **אלפיים ואחד-עשרה** / **אלפיים ואחת-עשרה**.
- (3) לפי אחת ההערכות, כמות המים הזורמת בירדן בשנה שחונה היא **תשע מאות חמישים וארבעה** / **תשע מאות חמישים וארבע** ליטרים לשנייה.
- ב. כתיבת המספר במילים
- המאמר פורסם בעיתון "הארץ", בתאריך 14 **ארבעה עשר** במאי השנה.

תחביר

13. א. (I) בשנים האחרונות הוקמו עשרות סכרים על נהר הירמוך, ועקב כך נחסמה זרימת המים לנהר הירדן. **10 המשפט - אאו**
- (II) בשל הזרמת שפכים לנהר הירדן נכחדו מינים רבים של צמחים בנהר. **10 המשפט - פוט.**
- (III) כמות המים בנהר הירדן פחתה מאחר שמדינות האזור השתמשו בהם לצורכיהן. **10 המשפט - מויכ.**
- ב. בשלושת המשפטים יש אותו קשר לוגי.
- (1) הקשר הלוגי הוא :
- **סיבה ותוצאה**
 - ויתור הסתייגות
 - ניגודיות

(2) הקשר הלוגי של סיבה ותוצאה מתקיים במשפט:

א. צעדנו בעקבות המדריך באפיק הנחל.

ב. **בעקבות הפיתוח המואץ של מדינות האזור הידלדל חלקו הדרומי של הנהר.**

14. א. התפקיד התחבירי של המילה **נהר**.

(I) איכות המים תשתפר, אם לא יזרמו שפכים **בנהר**. *משלים פועל*

(II) בטבלה מפורטות הפעולות הנדרשות לשיקום הנהר. *משלים פל (אזיא)*

(III) המדינות השוכנות על גדות הנהר צריכות להפסיק את השימוש הבזבזני במים.

משלים שם/זכר

(IV) במבט מרחוק נראָה נהר הירדן כפס ירוק. *לש*

ב. ההבדל במשמעות בין שני המשפטים, הנובע משינוי מקומה של המילה "גם"

(I) הארגון "ידידי כדור הארץ - המזרח התיכון" מתבסס **גם** על בדיקה כלכלית שבה

נבחנו דרכים לחיסכון בצריכת מים. *משלים סקריים או מחקריים זכר זל בדיקה*

(II) הארגון "ידידי כדור הארץ - המזרח התיכון" מתבסס על בדיקה כלכלית שבה נבחנו

גם דרכים לחיסכון בצריכת מים. *משלים פגימוניו ארמיים זכר זכריים אויסכון*

15. א. המרה מדיבור ישיר לדיבור עקיף

הקטע בדיבור ישיר:

נציגים מטעם מנהלת הירדן הדרומי מודיעים:

"עדיין אין לנו יכולים לבשר על הזרמת מים ממקורות טבעיים שתאושש את הנהר".

המרה לדיבור עקיף

נציגים מטעם מנהלת הירדן הדרומי מודיעים שהם עדיין אינם יכולים לבשר על הזרמת

מים ממקורות טבעיים שתאושש את הנהר.

ב. שם + תואר - **מקורות טבעיים**

צירוף סמיכות + שם תואר - **מנהלת הירדן הדרומי**

ג. דרך היידוע של כל אחד מהצירופים:

(1) שיקום מקורותיו - *נינוי שייכוי*

(2) כמות המים - *ה"א היגודה לפני הסוף*

(3) סיפורי מרק טוויין - *פל פטי*

16. א. התחימה של משפט II היא הנכונה.
 (II) "ידידי כדור הארץ" | מציגים | תכנית לשיקום הנהר | הכוללת | הזרמה של כמות

מים גדולה לנהר.

ב. (I) אם לא יבוצעו פעולות חירום לשיקום הקטע הדרומי של הנהר, חלקים גדולים שלו יתייבשו.

(II) הירדן הדרומי נראה כפס ירוק, אבל המראה שלו מתעתע.

(III) המתקן יטהר את השפכים מאזור טבריה, וכן יותפלו בו מים מלוחים.

(1) המשפט היוצא דופן מבחינת סוגו התחבירי הוא המשפט הראשון.

סוג המשפט - מורכב. יש בו פסוקית משלימה פועל.

(2) התפקיד התחבירי המשותף לשתי המילים המסומנות בקו - נושא

מערכת הצורות

17. א.

שם הפועל	הבניין	מילים נוספות מאותו בניין של שם הפועל
להשיג	הפעיל	הִבִּט, יִפְגֵּשׁ, יִשְׁמַשׁ
להזהר	נפעל	יִתְוַחַשׁ, יִתְוַחַשׁ, יִתְוַחַשׁ
לנצל	פיעל	מִתְנַבֵּשׁ, סִפּוֹן, מְרַכֵּב
לנקט	קל	הִצְטַמֵּק, דָּלִיפָה, תִּמְנַע

ב. מדריכים מנוסים מְקַדְּמִים את פני המטיילים באזור הירדן בברכה.

צורת עבר נסתרים של הפועל מְקַדְּמִים:

הקְדַמְו, קְדַמו, הִתְקַדְּמו, קְדַמו

18. א.

הפועל הסביל	השורש	פועל פעיל
תִּשְׁלַל כמות מים גדולה מן הנהר.	ש-ל-ל	תִּשְׁלַל
מי הים יִתְפָּלוּ.	ת-פ-ל	יִתְפָּלוּ
הנהר יִשְׁקַם.	ש-ק-מ	יִשְׁקַם
מי גשם מִזְרָמִים לנהר.	ז-ר-מ	מִזְרָמִים

- ב. (1) כותרת המאמר: "ירדן חֲרַב, שְׁקֵט כמו חלום"
 הבניין והזמן המשותפים לשני הפעלים המודגשים בכותרת: בניין - קל; זמן - הווה.
 (2) הפועל הנוטה באותו בניין ובאותו זמן של שני הפעלים חֲרַב, שְׁקֵט:
 יִסֵּים, שׁוֹכֵן, סִדֵּר, נִכְחַד

19. א. חלק הדיבור של כל אחת מצורות הבינוני המודגשות:

- (I) המדינות שגוֹבְלוֹת בנהר הירדן ניצלו את המים לצורכיהן. *פואל בחווה*
 (II) השיקום ייעשה באמצעות הזרמה מִחֲדָשֶׁת של מים ממקורות טבעיים. *פא לאי*
 (III) נציגי רשות המים מִתְכַנְנִים להקים שמורות טבע באזור. *פואל בחווה*
 (IV) ריחות עזים מקדמים את פני המְבַקְרִים. *פא פא*

ב. חלק הדיבור של המילה חוֹקְרִים

- (1) חוֹקְרִים מרחבי העולם התכנסו כדי לדון במצבו של נהר הירדן. *אלק הבינוני - פא פא*.
 (2) משפט שבו המילה חוֹקְרִים משמשת חלק דיבור שונה מזה שבמשפט הנתון:
 במשטרה חוֹקְרִים את סיבת התאונה. *אלק הבינוני - פואל*.

ג. חלקו הדרומי של נהר הירדן מִדְלָדֵל.

צורת עתיד נסתר של הפועל מִדְלָדֵל במשפט זה.
 יִדְלָדֵל, יִדְלָדֵל, יִדְלָדֵל, יִדְלָדֵל

20. א. המשפט שהנאמר בו אינו נכון:

- (1) השמות הַצְּלָה, הַקָּף הם שמות פעולה מאותו בניין.
 (2) השמות הַצְּלָה, הַפְּחָתָה הם שמות פעולה מאותו בניין.
 (3) השמות זְרִימָה, הַזְרָמָה הם שמות פעולה מאותו בניין.
 (4) השמות מִשְׁאָב, שְׂאִיבָה הם מאותו שורש.

ב. (1) מיון שמות לפי דרך התצורה

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי
נָהַר	מְדַבְּרִי
חִסְכוֹן	צְמַחְיָה
מִתְקַן	תִּירוֹת

(2) המילה נִחְחוֹן נגזרה בדרך תצורה של **בסיס וצורן סופי**.

נימוק: בסיס- ירח + צורן סופי □□□□ לציין כתבי עת